

Ius Matrimoniale 37 (2026) nr 1
p-ISSN 1429-3803; e-ISSN 2353-8120
<https://doi.org/10.21697/im.2637109>

Artykuł jest udostępniany na zasadach licencji
Creative Commons (CC BY-ND 4.0 Międzynarodowe)
<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.pl>

Giovanni Iacono, *La consumazione del matrimonio alla luce della definizione dell'oggetto del consenso. Prospettiva fenomenologica e sistematica*, Roma: Edizione Studium 2024, ss. 323.

Ginter Dzierżon

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
g.dzierzon@uksw.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-5116-959X>

W 2024 roku nakładem Wydawnictwa „Studium Edizioni” uka-zała się godna polecenia pozycja „La consumazione del matrimonio alla luce delle definizioni dell’oggetto del consenso. Prospettiva fenomenologica e sistematica”, autorstwa Giovanni Iacono, będąca rozprawą doktorską obronioną na Wydziale Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. W publikacji tej Autor podszedł do kategorii dopełnienia małżeństwa z niepodjęwanej dotąd w kanonistyce perspektywy, jaką stała się perspektywa fenomenologiczna.

Zasadniczy korpus pozycji tworzą trzy rozdziały. Rozdział pierwszy został poświęcony spojrzeniu na dopełnienie małżeństwa w opcji kontraktualistycznej z aspektu historycznego (*La consumazione alla luce della contractualità del matrimonio: prospettiva storica*). Punktem wyjścia analiz włoskiego kanonisty stał się kontraktualistyczny charakter małżeństwa. Zauważył, iż w doktrynie istotnym problemem spornym stał się problem relewantności ludzkiej miłości. Argumentując przywołał treści z alokucji papieża Pawła VI do pracowników Roty Rzymskiej, wygłoszonej w 1976 roku. W tym kontekście Iacono w p. 1.2. zajął się kwestią waloru prawnoteologicznego kontraktu w opcji konsensualistycznej. Przedmiotem jego

szczególnej uwagi stały się dwie kategorie „kontrakt” (*contractus*) oraz „przymierze” (*foedus*), podnoszone zwłaszcza podczas obrad Soboru Watykańskiego II oraz prac kodyfikacyjnych. W związku z tym p. 1.3. został poświęcony obiekctom doktrynalnym co do kontraktualistycznego charakteru małżeństwa, gdyż podczas prac soborowych pojawiły się wątpliwości teologiczne oraz jurydyczne co do założeń teorii instytucjonalnej (A. Cicu, A. Renda, S. Lener, E. Correcco, C. Fantappiè, G. Beroloni). W konkluzji Iacono pomimo wskazanych trudności wyraźnie optuje za kontraktualistycznym charakterem małżeństwa. W p. 2 przedmiotem jego uwagi stała się geneza i ewolucja małżeństwa postrzeganego w kategoriach kontraktu. W swym wywodzie wyszedł on od namysłu nad pozachrześcijańskimi konceptami małżeństwa: hebrajskim, rzymskim oraz germańskim. Dysponując takim kontekstem zaprezentował podejście chrześcijańskie, poczynając od epoki patrystycznej (Ambroży, Jan Chryzostom, Augustyn), poprzez epokę kanonistyki klasycznej (Dekret Gracjana, Piotr Lombard, szkoły dekretalistów), a kończąc na Albercie Wielkim i Tomaszu z Akwinu. Iacono wyartykułował tezę, iż definicja kontraktualistyczna małżeństwa wypracowana w średniowiecznej doktrynie nie została zaczerpnięta z innego sytemu, ale była efektem dokonań ówczesnych teologów i kanonistów. W jego opinii koncept zakładający powiązanie dopełnienia z nierozzerwalnością zewnętrzną, wówczas szczególnie wybrzmiał w doktrynie św. Tomasza z Akwinu. W p. 3 Autor spojrział na dopełnienie małżeństwa z perspektywy kontraktualistycznej w opcji ludzkiego oddania rzeczywistego (*traditio realia*). Punktem odniesienia jego wywodu stała się doktryna soborowa ujęta zarówno z aspektu *ratio legis*, to jest nierozzerwalności absolutnej węzła małżeńskiego, jak i z aspektu teologicznego, jakim było mistyczne znaczenie sakramentu. Bazując na tych założeniach doktrynalnych podjął analizę stosownych regulacji nowego Kodeksu prawa kanonicznego. Badając rozwiązania występujące w tym zbiorze kanonista włoski skłania się ku tezie, iż w normach kodeksowych doszło do poszerzenia przedmiotu formalnego konsensu, w jego przekonaniu, zakresowo obejmującego nie tylko *ius in corpus*, ale także *bonum coniugum* oraz *ius ad communionem vitae*. W opinii Iacono

taki stan powinien doprowadzić do redefinicji aktu dopełnienia małżeństwa, gdyż w tym wypadku nie można abstrahować zarówno od wymiaru małżeństwa naturalnego, jak i wymiaru sakramentalnego.

W rozdziale drugim włoski kanonista podjął nowatorską próbę spojrzenia na interesujące go zagadnienie z zupełnie innej perspektywy, jaką stało się podejście fenomenologiczne do przedmiotu kontraktu małżeńskiego (*L'oggetto del contratto matrimoniale: prospettiva fenomenologia*). Ogniskową jego rozważań stała się małżeńska miłość, ujęta z perspektywy personalizmu soborowego. Z aspektu filozoficznego natomiast Iacono nawiązał do myśli dwóch fenomenologów francuskich Maurice Merleau Ponty oraz Jean-Luca Marrisona. Jego zamierzeniem badawczym stała się próba powiązania wizji fenomenologicznej z doktryną kanonistyczną. Autor monografii przekonuje, iż myśl Merleau Ponty istotnie wpłynęła na orzecznictwo rotalne (J.M. Serrano Ruiz). Optując za takim związkiem dedukcyjnie wywodził szereg tez. W jego opinii fenomenologiczna kategoria „cielesność” (*corporeità*) pozwala na poszerzenie konceptu fizyczności ludzkiego ciała–podmiotu; z kolei fenomenologiczny zwrot „miłość małżeńska w dialogu” (J.L. Marrison), w jego opinii, powinien prowadzić do redefinicji miłości, zakresowo obejmującej zarówno ludzką decyzję, jak i jedność seksualną będącą odzwierciedleniem umowy małżeńskiej.

W rozdziale trzecim Iacono podjął namysł nad podejściem systematycznym do instytucji małżeństwa niedopełnionego z perspektywy przedmiotu kontraktu (*Il matrimonio incanosumato alla luce dell'oggetto del contratto: prospettiva sistematica*). Punktem wyjścia jego analiz stało się rozumienie normatywnego zwrotu „humano modo” (kan. 1061 § 1 CIC/83) w orzecznictwie Roty Rzymskiej. Wykazał, iż judykaturze ewoluowało ono w kierunku uwzględnienia jego wymiaru psychologicznego, co znalazło wyraz w rotalnych sprawach prowadzonych z kan. 1095, n. 3 CIC/83, oraz impotencji (kan. 1084 CIC/83). Następnie obiektem jego zainteresowania stała się ewolucja podejścia do tego zagadnienia w doktrynie. W tym wypadku bazą jego wywodów stała się kwestia zmian doktrynalnych od promulgacji Kodeksu z 1917 roku, poprzez soborową Konstytucję *Gaudium*

et spes, aż po czasy obowiązywania Kodeksu z 1983 roku. W sposób szczególny kanonista skupił uwagę na opublikowanym 20 grudnia 1986 roku przez Kongregację ds. Sakramentów „Piśmie Okólnym”, analizując takie wątki jak akt ludzki w przypadkach trudnych, defekt aktu ludzkiego w dopełnieniu małżeństwa, współżycie onanistyczne w małżeństwie (*usus onanisticus matrimonii*), współżycie bez wytrysku nasienia (*penetratio sine eiaculatione*), poczęcie przez wchłonięcie nasienia (*conceptio per seminis absorptionem*) oraz sztuczne zapłodnienie (*fecondatio artificialis*).

Za szczególnie godne uwagi należy uznać konkluzje finalne Autora. Iacono utrzymuje, po pierwsze, iż wprowadzenie normatywnego wyrażenia „humano modo” zapoczątkowało ewolucję znaczenia kategorii dopełnienia małżeństwa zmierzającą do wyeksponowania jego wymiaru personalistycznego; po drugie, w jego przekonaniu kategorię aktu ludzkiego należy uznać za niewystarczającą w precyzacji kryteriów prawnych weryfikujących niedopełnienie, po trzecie, bazując na przesłankach fenomenologicznych i prawnych należałoby zmierzać do określenia nowej formuły normatywnej i fundamentalnych parametrów tej instytucji; po czwarte, sugerowana nowa formuła powinna być zgodna z istotnym przedmiotem formalnym konsensu; po piąte, formuła „*animo maritalis*” potwierdza relewantność prawną wymiaru personalistycznego aktu dopełniającego; po szóste, jego zdaniem poprzez formułę „*animo maritalis*” dalszej precyzacji ulega teza „*ius ad actus per se aptos ad bonum coniugum et ad prolis generationes*”.

Zaprezentowaną pozycję oceniam na wskroś pozytywnie i polecam zaawansowanym kanonistom. W publikacji tej z aspektu badawczego Giovanni Iacono powziął drogę nowatorską, podejmując dogłębny namysł nad kategorią dopełnienia małżeństwa nie tylko z perspektywy kanonistycznej, ale przede wszystkim (co stanowi istotne *novum!*) z perspektywy fenomenologicznej. Przyjęcie takiej opcji doprowadziło go do wyartykułowania pionierskich tez. Z jednej strony pozwoliły mu na wyeksponowanie w sposób szczególny personalistycznego wymiaru dopełnienia małżeństwa, z drugiej zaś,

co się tym wiąże, na zredefiniowanie w duchu personalistycznym tej kategorii kanoniczno-jurydycznej.

Received: 2026-03-23

Accepted: 2026-05-30

Published: 2026-06-25

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Not applicable.

Acknowledgments: Not applicable.

Conflicts of Interest: The author declares no conflict of interest.

Nota o autorze

Ginter Dzierżon – prezbiter diecezji gliwickiej, profesor zwyczajny nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, kierownik Katedry Historii, Teorii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego w Instytucie Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, redaktor naczelny półrocznika „Ius Matrimoniale”

